

L'ÀNIMA DE L'ASSASSÍ

Notes de Color — 73

L'ÀNIMA DE L'ASSASSÍ

TONI ARENCÓN ARIAS

XXXII PREMI DE NARRATIVA RIBERA D'EBRE

Cossetània
EDICIONS

Aquesta obra ha estat guardonada amb el XXXII Premi de Narrativa Ribera d'Ebre.
El jurat el formaven Jordi Caballé i Just, Raquel Estrada i Roig,
Gerard Mercadé i Pié, Rosa M. Pros i Jordà i Sílvia Veà i Vila.

Editat amb la col·laboració de:

Ajuntament de Vinebre

Primera edició: agost del 2015

© del text: Toni Arencón Arias

© d'aquesta edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Disseny i composició: Imatge-9, SL

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-340-1

DL T 805-2015

A Carmen Díaz Romero,
àvia dels meus fills,
que m'encoratjava a escriure.

PRINCIPIS FONAMENTALS DE LA CIÈNCIA DE LA FRENOLOGIA

Primer. Les facultats de l'ànima neixen amb ella.

Segon. El cervell és l'òrgan de l'ànima.

Tercer. El cervell és múltiple; és a dir, l'ànima manifesta diverses facultats, que exercita per mitjà d'altres tants òrgans cerebrals.

Quart. La dimensió d'un òrgan cerebral, *essent tota la resta igual*, és una mesura positiva de la potència mental.

Cinquè. La mida i la forma del cervell es distingeixen per la grandària i per l'aparença externa de la superfície del crani.

Sisè. Qualsevol facultat de l'ànima disposa del seu llenguatge especial; és a dir, qualsevol òrgan cerebral, quan es troba predominantment actiu, produeix un moviment, una expressió, un gest o una actitud, que s'anomena *llenguatge especial* o *natural*.

Mariano Cubi i Soler

CAPÍTOL PRIMER

QUE TRACTA DEL PETIT TAFANER, DEL CRIM I DE LA VÍCTIMA

Curiositat, desig de saber allò que passa, i aversió a la monotonia.

Mariano CUBÍ I SOLER

La frenologia i llurs glòries

DIVENDRES, A VINT-I-QUATRE D'ABRIL DE 1857

Sant Gregori d'Elvira, bisbe, i sant Fidel de Sigmaringen, prevere i màrtir

Era un capvespre d'òlibes i d'auguris nocius i embalsamats, una hora baixa trista, somorta i melangiosa; d'aquelles que, adesiara i amb la vista enrere, es recorden plenes d'efluvis turmentats i de presagis funestos. Plovia sobre Barcelona. Una teranyina de boira dúctil s'aferrava als edificis i l'aire, espès i enganxifós, s'escolava per les escletxes, carregat de la flaire amarga de l'almesc.

Elvisa Armengou, des del recer de la finestra de la seva cambra, sotjava el carrer, gairebé desert. Una rufagada freda va aixecar les cortines de l'habitació i s'afanyà a tancar el finestral, amb un gest de laxitud, amagant tot un rosari d'aprensions defallides que es guardava molt de revelar. A divuit anys, era una jove graciosa i esvelta; una mica altiva, però alegre i amable; de cabells rossos, ulls negres i galtes delicades. Una bellesa pura que lluïa discreta, car, les joies, encara amb la llet i la mel als llavis, no l'havien entusiasmada mai. Els seus moviments eren delicats, amb un punt de brusquedat irreflexiva en alguna ocasió; qualitat, aquesta última, que havia heretat innegablement del pare, Joan Armengou i Bagà, home corpulent i vigorós, de pell vermella i un espès bigoti sobre la boca breu, hisdat i empresari, diputat i propietari de quatre establiments per a l'aprest de teixits, acostumat a impartir ordres

i a ser obeït sense reserves. La mare, Marina Borrell i Carbó, era filla per línia paterna del farmacèutic que feia plaça a Sant Miquel; i, per línia materna, de nissaga militar vinculada a la noblesa i al clergat. Elvisa era la petita de quatre germans, la benjamina. Dos nois, ja casats, s'havien mudat a Gràcia. La germana, maridada amb un indià que havia fet fortuna a les llunyanes mines de Chalchihuites, vivia des de feia pocs anys a la vila marinera de Sitges.

La família residia en un palauet del carrer dels Flassaders; via, així anomenada, tal com recollia l'il·lustrat Víctor Balaguer, cronista de successos i garlaire d'intimitats de la ciutat, «per habitar-hi des de temps immemorial aquells que's dedicaven á la venda de mantes, flassades y altres peces de llana». Quedava situat per divisió municipal al Barri Novè del Districte Primer, entre el carrer dels Assaonadors i la plaça del Born; i pertanyia, per capítol parroquial, a Santa Maria del Mar.

Aquella tarda, plujosa i sense encís, els pares d'Elvisa mantenien l'animsosa decisió d'assistir a la representació de l'òpera *I vespri sicilianí*, del mestre Giuseppe Verdi, programada al Gran Teatre del Liceu Filharmònic Dramàtic de S.M. la Reina Isabel II. Per aquesta grata circumstància el servei havia estat regalat amb mitja jornada lliure, fins a l'hora prevista de retorn, costum habitual a la casa. Diuen, aquells que atresoren refranys i màximes clarividents, que «pel cotxe, la fatxa y'l vestit, es coneix lo personatge». En aquest cas, el cotxe era de lloguer, però les robes i les formes no deixaven lloc a dubte sobre la folgada posició econòmica de la família Armengou-Borrell, arrelada a dues nissagues d'avantpassats sense gaires escrúpols.

—Avui no em trobo gaire bé. Preferiria quedar-me a casa —va referir la jove quan el cotxe de plaça ja s'esperava a la porta de l'edifici per traslladar-los al Liceu.

El pare la va mirar amb preocupació, amb un posat d'estranyesa.

—Coses de dones —afegí la jovencella, amb un somriure tranquil·litador que no semblava faltat de salut—. Aneu-vos-en tranquils. No voldria espantllar-vos la vetllada.

—Llàstima que no ens ho hagi comentat abans —va indicar la mare, amoïnada per l'imprevist—. Ara, tot el servei ja ha marxat.

No va agradar gaire la circumstància al diputat, que acceptà la situació amb un lleuger gest de decepció. La veritat és que ni tan sols es va

plantejar deixar d'assistir a la funció de *bel canto*: tres-cents vint duros, ben comptats, li costava l'abonament de llotja principal per a cadascuna de les dues temporades anuals.

—Fes bondat —va fer i s'acomiadà de la nineta dels seus ulls, amb la mirada resignada i besant-la al front.

Des del finestral de la seva cambra, uns quants batecs de cor més tard, la jove va observar com el cotxe de punt s'allunyava i desapareixia de la seva vista a la cantonada amb el carrer de la Princesa. Després es va apropar al mirall de cos sencer, s'arreglà una mica els cabells i es pessigà les galtes, amb el propòsit de donar-los una mica de color. Somreia, amb un lleu tremolor del llavi inferior, probablement provocat pel nerviosisme.

«No em fallis, amor meu», va pensar mentre obria el seu diari i dipositava una flor seca entre els fulls interiors.

En aquella mateixa hora i aliè a les circumstàncies anteriors, al carrer dels Agullers —no gaire lluny del palauet de la família Armengou—, en un cau d'arrendament reduït sobre el preu convingut sempre que els llogaters respectessin l'obligació de conservar i cuidar els mobles dels propietaris, un xic nerviós, el petit Macrí esperava amb impaciència l'arribada a casa del seu pare. Tímid, esquifit i vergonyós, aquell jorn havia complit nou anys. El noi, a qui agradaven molt els animals, mantenia la viva il·lusió que com a regal d'aniversari el pare els convidés l'endemà, a la mare i a ell, a gaudir d'una sessió del Circ Barcelonès del carrer de Montserrat, com ara les que havia vist anunciades en uns cartells publicitaris impresos a tres tintes: la funció dels gossos acrobàtics de Mister William Tanner o la companyia eqüestre del famós domador britànic Thomas Price, que es feia acompanyar dels exercicis de *doble corda* dels germans Conrad, del número dels *Cràters del Vesuvi* de Madame Loyal i dels nens que es dislocaven els cossos i semblaven fets de cautxú elàstic. Sabia el marrec que el públic general, pel preu d'un o de dos rals, tenia dret a ocupar els seients situats sota la galeria dels abonats i de gaudir de l'íntegra totalitat de l'espectacle.

Desafortunadament, en Pasqual Roig, el pare d'en Macrí, que havia treballat des de molt jove com a estibador de l'arsenal i, en dates més recents, com a operari de la fàbrica de tabacs del carrer dels Tallers, feia cinc mesos que es trobava sense ocupació i la seva precària situació econòmica anava a mal borràs. No bufaven bons vents a ciutat, per a ningú. La Borsa no filava fina des de Nadal i els valors s'havien desplomat, amb la qual cosa es produïa una gangrena de fallides de diverses empreses que havien plegat gàbies sense miraments, tot provocant l'increment nefast del nombre de desocupats. Els cotons no presentaven senyals de vida, molts enginys de filats es mantenien tancats, els propietaris de les botigues de queviures acumulaven productes que no posaven a la venda i s'havia encarat el preu del sucre, de l'arròs, de la carn i de la llet.

Tres mesos abans, a mitjans de gener, un nombrós grup d'operaris s'havia manifestat en protesta al bell mig de la plaça de la Constitució per reclamar treball a les autoritats municipals. En mal moment ho havien fet, els dissortats obrers. Pendants de les eleccions, i amb la caixa buida, els càrrecs sortints no estaven per atendre negocis, i els soldats cridats amb la finalitat de posar ordre els van dispersar sense gaires contemplacions. A principis de febrer es va formalitzar un nou consistori; aquest, però, no havia pres possessió fins al mes de març. Com a mesura d'urgència i amb la finalitat de mitigar la terrible crisi de manca de treball, l'alcalde constitucional reelegit, Ramon Figueras, havia optat per contractar peons per a la realització de diverses obres públiques: un nou arranjamant del Camp de Mart i del passeig de Sant Joan, la neteja de la séquia del Bogatell o la renovació de l'arbrat de la plaça de Palau, de la rambla de Santa Mònica i del passeig d'Isabel II. Poc pa, així!, per a moltes boques afamades.

El pare d'en Macrí, malauradament, no havia tingut la fortuna de trobar-se entre els escollits. Aquella tarda de mals averanys, en retornar a casa mentre el crepuscle de carmí porpra derivava cap a la fosca, cansat d'anar ençà i enllà, després d'haver-se recorregut la ciutat i les drassanes sense aconseguir cap feina, de trucar a totes les portes, de demanar quart i ajuda i d'ofegar el desànim amb el vi agre de la taverna, va pagar la frustració amb el petit. Venia amb el pensament agitat d'encavalcar la dona i, en arribar-hi al domicili, sense cap explicació ni miraments, el primer que va fer fou manar al noi que se n'anés a dormir.

—Emperò si encara és molt d'hora! —va protestar en Macrí, desuet a anar-se'n al llit amb les gallines, car pensava que només era una broma.

Amb la ingenuïtat i la santa innocència pròpia de l'edat no s'imaginava que aquell comentari encara enfuriria més el pare, que va agafar-lo per ambdues orelles, l'aixecà un pam a força de braços i el llançà a terra. De res no serviren els crits, les protestes i els plors de la mare. L'home, a cops de cinturó, va descarregar sobre el nen tota la impotència, la ràbia i la frustració que mantenia acumulades. Llavors, amb una ràfega de lucidesa, s'aturà un instant i es contingué. El dany, però, ja estava fet. La mirada d'en Macrí mostrava una barreja d'indefensió, d'estranyesa, de decepció i d'odi. En aquell moment, abans que en Pasqual Roig el pogués aturar, el petit va córrer cap a la porta, i l'obrí de bat a bat per fugir de la llar cames ajudeu-me.

—Los dimonis et portin! —va exclamar el pare, mentre llençava una escopinada a terra. Després començà a vomitar. Era una orxegada de derrota, amarga com el fel... una caiguda completa als inferns.

Fosquejava. Feia fred. Plovia. Bufava el vent a ràfegues imprevistes, udolant sever i bromós. En Macrí, amb tot el cos adolorit i les orelles ben calentes, va córrer sense rumb pels carrers tortuosos i laberíntics de Barcelona, tot empassant-se els mocs i les llàgrimes, xarrupant el cruixit desfermat del trencament dels somnis. No sabia a on dirigir-se ni a qui acollir-se; però la por —la por al pare a qui tant estimava— li impedia que es plantegés regressar a casa. «Ahont aniré?», es preguntava, desolat. Començava a sentir-se cada vegada més insegur. Amb tota certesa no trigaria a ser descobert, tret que trobés un amagatall adient per passar la nit. «Ai! Si el jaio encara visqués!», pensava, acovardit per les circumstàncies. Però l'avi s'havia mort de tristor i d'enyorament, alhora que s'amigraçava amb un intangible sentiment d'inutilitat, quan el van treure del poble i el van portar a ciutat, on havia passat els últims anys sense moure's d'un racó de la casa, amb la mirada perduda, els records en blanc i els mots extraviats.

Era tard i ja havia començat la ronda dels encenedors. Encara cremaven a Barcelona més de mil cinc-cents fanals alimentats per oli, des d'entrada de fosc fins que tot just clarejava, i cada operari es cuidava d'unes trenta llanternes. Portaven, per a l'arranjament, una caixa amb les conduccions dels llums, una escala i un setrill greixador. Amb el toc

de les primeres oracions els propietaris de les cases, amb el preceptiu respecte de les normatives municipals, tancarien a pany i clau les portes. I a les deu s'iniciarien les rondes dels serenos, fins a les cinc del matí. Era previsible: més tard o més d'hora —ja fos pels encenedors dels fanals, pels vigilants nocturns o pels algtzirs municipals— el marrec seria descobert. En Macrí es recordava de les desagradables històries que havia escoltat sobre la Casa Correccional, on eren reclosos els nens que sense ofici ni benefici abandonaven la llar i, malgrat els esforços del moralista director José María Canalejas Ugalde, comandant de presidis de Barcelona, tots acabaven contaminant-se amb el contacte amb els més perversos, futura carn de presó o del collar de ferro del garrot.

Amb aquells pensaments, cada vegada més penedit per la seva infausta decisió, el marrec es va introduir al portal d'una casa, per aixoplugar-se i protegir-se del vent mentre pensava quina havia de ser la següent passa que faria.

Va ser llavors quan, a l'altre costat del carrer, al palauet situat just al davant d'on havia anat a espetegar sense voler, va sentir la rialla de cristall d'una jove. Per l'extensa façana de l'edifici, pel portal adovellat, pel parament de carreus, per la riquesa de la construcció i per la bellesa de l'ornamentació, molt destacada, reflectia ser l'habitatge d'una família acomodada i de ric patrimoni. El nen va cercar l'origen d'aquella rialla amb la mirada i va distingir les siluetes de dues figures —un home i una dona semblaven ser— a través d'un ampli finestral, els cortinatges del qual deixaven endevinar l'interior d'una sala il·luminada. Les figures s'acostaven, s'atansaven i se separaven, com si juguessin a perseguir-se entre elles. Parant atenció, va escoltar riure de nou la jove. L'home va abraçar-la i, en aquell moment, sorprès, al petit li semblà que ella cridava. O es confonia i era únicament producte del seu magí? Va observar amb atenció l'escena. Continuaven abraçats, com si ballessin en silenci. Nogensmenys, aquella dansa tenia un escrúpol de tenebrosa, un xic d'estranya, un bri de maligna... com les màscares funeràries amb què es cobrien els rostres algunes persones durant el carnestoltes.

Mentre ella s'esfondrava i desapareixia de l'abast de la visió del noi, l'home romania encara dempeus. Tot seguit la silueta masculina també va desaparèixer. No havien transcorregut més que un parell de minuts quan s'obriren les portes de la casa i l'home sortí a l'exterior, mirà pri-

mer a dreta i a esquerra del carrer desert, abans de començar a córrer com un esperitat, i se n'allunyà.

Aterrit per la circumstància, pensant que algun succés molt greu acabava de produir-se davant mateix dels seus ulls, en Macrí es mantenia immòbil, clavat en terra, en silenci i sense saber què fer. Però el perdia, i molt, l'ofici de la curiositat.

Encabassat, el petit tafaner es va oblidar dels consells de la mare —«No s'ha de furgar en la vida íntima d'altres persones», l'hi repetia amb constància—; i, per mirar d'esbrinar què havia passat, s'introduí a l'interior de la casa per la porta entreoberta. Ja endintre, tot moll i amb veu trèmula, va preguntar si hi havia algú, sense obtenir cap resposta, caminant a les palpenes, i es dirigí on suposava que es trobava la sala il·luminada...

I, llavors, la hi va veure... a ella... estesa sobre el sòl de fusta envernissada... immòbil... sense vida ja. No va poder contenir un crit d'esglai. La cara de la jove presentava un aspecte terrible, blau, amb els ulls oberts desmesuradament, com si fos la manifestació d'un últim dolor.

Tacant el vestit, a l'altura del ventre de la jove, va descobrir tres roses de sang.

En Joan Armengou i Bagà mantenia el desassossec al seu cos. La visió de l'interior, grandios, digne i magnífic del teatre més capaç de tots els que hi havia a Europa, que superava per quatre peus La Scala de Milà i amb capacitat per a quatre mil cinc-cents espectadors, no havia aconseguit el bondadós efecte de recuperar-li l'ànim. Neguitejat des del mal moment en què s'havia assegut a la llotja, en acabar la representació encara sentia un nus molest a l'estómac, una bola d'acidesa. Per aquest motiu no havia pogut gaudir de la seriosa interpretació del tenor Antonio Agresti, de la virtuositat vocal del consagrat baríton Domenico Mattioli ni de la bellesa de timbre i l'emotiva entonació de la primera soprano, Caterina Goldberg-Strossi, en el paper d'Elena.

Finalitzada l'obra, amb el propòsit d'evitar demorar el retorn a casa, s'estalvià de participar en les habituals converses que es mantenien al vestíbul principal de l'edifici.

